

ПРОГРАМ РАДИОНИЦА ЗА

ЗА РАД У ОДЕЉЕЊУ

(радионице воде разредне старешине и представници Тима младих)

Аутори:

Дражен Зацero (Пријатељи деце Србије)

Драгана Јовановић (УНИЦЕФ)

Ненад Малетин

Уредили:

Марко Пејовић (Група „Хајде да...“)

Ненад Малетин

Септембар 2009.

Поштовани вршњачки едукатори и разредне старешине,

Пројекат „Школа без насиља“ је усмерен на развој сигурне и подстицајне средине за младе, кроз недвосмислено реаговање на насиље, креирање заштитне мреже, као и кроз подстицај свим актерима школског живота да утичу на превенцију насилних облика понашања. Такав циљ је врло тешко остварљив уколико нема заједничког и удруженог рада између свих оних којих се ова тема тиче. У контексту одељења, то су свакако разредни старешина и представник ученика (који је члан Тима за младе).

Ваш **заједнички рад шаље неколико важних порука** ђацима у одељењу, али и целој школи, а то је да:

- поред разлика у позицијама, млади и одрасли могу да сарађују у остваривању заједничких циљева,
- учешће младих је важно и некад пресудно у остваривању промене која се управо младих тиче и да одрасли могу бити важан фактор подстицаја и успеха у залагању младих,
- се одрасли не плаше повећања позитивног утицаја младих на своје вршњаке и преузимања дела одговорности за промене у школи.

Програм који вам нудимо за рад у одељењу, састоји се из **8** унапред структурираних радионица са следећим циљевима:

- да ученици стекну и унапреде знања о насиљу (врсте насиља, концепт реституције, концепт равноправног учествовања младих...)
- да буду подстакнути да размишљају и развију стратегије реаговања на насиље
- да стекну неке вештине (планирање акције, тимски рад, примене реституције, креативног одговора на насиље...)

Препорука је да радионице реализујете према приложеном упутству, редоследу и у датим временским оквирима. Свака иницијатива у виду додатне разраде или допуне релевантним материјалима је више него добро дошла.

Радионице су интерактивна форма рада, умерене на развијање вештина, знања и ставова и имају целовит приступ особи (пошто теже развоју интелектуалног, емоционалног и социјалног аспекта појединца/ке). Прилагођене су потребама учесника, склоностима и интересовањима, а омогућавају сарадњу и међусобну подршку.

Програм смо отпочели радионицом о тимском раду, али у реалности ваш рад са одељењем може да отпочне састанком на коме ћете ученицима представити програм рада, разлоге за његову реализацију и позвати их да вам у остваривању

циљева програма буду сарадници. Том приликом можете саслушати и њихова очекивања од програма, као што им можете рећи и шта су ваша очекивања од њих.

Могуће је да ће вам током рада бити потребна још нека радионица за неку специфичну тему, те је можете креирати у вашем тиму и затражити повратну информацију од ментора или неког другог колеге који је добар познавалац радионичарског рада. Неке од примера додатних радионица можете наћи у последњем делу програма под називом „Још неке радионице“.

Сценарио радионица се може користити у формату како је одштампан, али се може и исећи на картице (пошто свака активност има свој оквир) што ће можда за неке од вас бити лакше за руковање. Зато у десном углу „рама“ сваке активности имате и назнаку радионице у којој се налази.

Припрема и извођење радионица

Приликом припреме и реализације радионице водите рачуна и о следећем:

- Подела одговорности је неопходна када радионицу води више водитеља. Важно је да се договорите о томе ко ће од вас преузети већу одговорност за одређени део радионице. На пример, то би значило да у I радионици разредни старешина води активности под називом „Живот тима“ и „Практиковање тимског рада“, а омладински едукатор активности „Улоге у тиму“ и „Разликовање тима и групе“. То не значи да док један члан водитељског пара води активност да је други члан пасиван. Он такође учествује и допуњава свог ковођитеља.
- Седите и трудите се да не ометате рад ковођитеља - не претурајте по папирима за своју сесију док ваш колега ради
- Договорите се како ће изгледати „допуњавање“ онога што је ковођитељ рекао/ла (да ли тако што ћете сачекати да он заврши, а онда рећи и оно што мислите да је важно или можете и да зауставите ковођитеља, ако овај постане преопширан).
- Немојте надигравати свог ко-вођитеља (није то никакво такмичење, него тимски рад!)
- Пружите практичну помоћ, као на пример: поделите писани материјал, залепите резултате рада на зид...
- Будите други пар очију и ушију који прате реакције учесника
- Дајте невербалну подршку и охрабрење, на пример, смешећи се - покажите да сте заинтересовани и да пажљиво пратите.

Радионичарски прибор

Испред сваког описа радионице у овом програму, налази се и информација који и какав материјал и опрема су вам потребни за реализацију. Важно је да их на време обезбедите, као и да умножите радни материјал.

Припрема простора

Како ће се радионице вероватно одржавати у учионици, потребне су неке измене у односу на уобичајен распоред столица и столова.

Покушајте да столове померите ка зидовима учионице, а столице поставите у круг или потковицу, тако да учесници могу да виде једни друге и лакше комуницирају. Ако можете бирати између тога да ли ћете ви стајати испред празног зида и другог који је пренатрпан вратима или опремом, одаберите празнији. Што мање пажња учесника буде привучена, то ће бити боље.

Ваша припрема

- Препознајте своје предности као водитеља и користите их
- Препознајте и умањите своје страхове и немире
- Утврдите области у којима сте слаби и покушајте да ту остварите напредак
- Вежбајте пред огледалом, са пријатељима...
- Подсетите се својих јачих страна и онога шта желите да постигнете. Сетите се разлога због којих сте одлучили да држите радионицу
- Наспавајте се за сутрашњу радионицу

Током радионица

Једнаке могућности за све - сви смо ми различити - свако од нас има стотине карактеристика које нас чине јединственим особама и о томе посебно водите рачуна током трајања радионице. Пазите да све игре и вежбе увек обухвате СВЕ учеснике - никада немојте никога искључити. Морамо омогућити приступачност сваком члану да у потпуности учествује у целокупној радионици. Водите рачуна да ваш језик и примери нису дискриминаторски и будите спремни да реагујете на такве коментаре кад дођу од учесника радионица. Радионица је учење за цео живот - урадите то тако да особа о којој се ради може да научи нешто, а не да се осети кажњеном.

Водитељ мора бити флексибилан кад су у питању потребе и околности које непланирано наступе током радионице. Током припрема одредите које активности могу да се изоставе ако се испостави да нема довољно времена за све што је планирано. Много је важније да учесници имају прилику да заиста стекну искуство и сазнање из једне области, него да добију много површних информација у кратком року. Квалитет а не квантитет је правило којим се руководимо.

Будите природни, нека сваки учесник буде ангажован у сваком тренутку и забављајте се. Међутим, постоје још хиљаде малих савета за рад са групом - неки од њих долазе сами након много праксе - покушајте да их савладате један по један.

- Обратите пажњу на то шта вам тела учесника говоре – ако су уочљиви знаци да губе стрпљење направите паузу, промените ритам
- Никада немојте ви њима говорити оно што они могу рећи вама
- Избегавајте да читате наглас са табле или графоскопа - учесници то могу и сами

- Придржавајте се планираног времена
- Сумирајте главне ствари, уобличите оно што добијете од учесника
- Дајте увек јасна упутства (напишите их) и проверите увек да ли су сви разумели
- Проверите да ли мале групе, парови или појединци раде вежбе у складу са инструкцијом
- Одржавајте контакт са групом - морате осетити када почиње нежељена ситуација
- Ви сте надлежни за разрешавање конфликта и непримереног истицања појединаца
- Учешће појединаца можете контролисати тако што ћете им захвалити, погледом охрабрити или обесхрабрити поједине учеснике, изговорити њихова имена или комуницирати са њима на невербалан начин (окренути се другој особи), питати има ли "још неко нешто да дода"
- Стојте иза онога што кажете. Коментари као "Људи мисле..." нису корисни, боље је рећи "Ја сам приметити/приметила...". Не можете говорити уместо целог света, ма како ви то жарко желели
- Постављајте питања која наводе на размишљање и подстичите учеснике да траже и понуде друге опције
- Не изигравајте експерта
- Ако сте вршњачки едукатор, понашајте као вршњак, не као надређени/на.
- ...

Током радионице треба се подсећати циљева које смо поставили, а на крају учесници могу оценити у којој мери су циљеви достигнути. На крају радионице је важно покренути процес вредновања (евалуације). Морате јасно објаснити учесницима зашто покушавате да евалуирате. Некада евалуација може бити у томе да вам учесници саопште своје утиске на крају, или колико су задовољни темом, начином рада...

На крају захвалите се учесницима на присуству и залагање на радионици, као и на њиховој пажњи.. Договорите се око наредне радионице.

Јако је важно и да након сваке радионице одвојите мало времена да размените утиске са својим ководителем (колико сте задовољни својим појединачним и заједничким радом, да ли бисте нешто желели да измените у будућности, какав вам је укупан утисак о постизању циљева радионице...). Нешто од утисака и закључака било би добро и да запишете

Пуно среће у заједничком раду!

Ауторски тим и уредници,
Септембар 2009.

I РАДИОНИЦА

Тимски рад

Трајање	120 мин
Циљеви радионице	<ul style="list-style-type: none">• Указивање на разлику између групе и тима• Истраживање процеса тимског рада• Истраживање улога у тиму.
Простор	Учионица
Материјал и опрема	Табла за писање, А4 папир, фломастери, селотејп трака, маказе, канап, лепак, новине, балони, пластичне чаше и флаше (количина по жељи).

1. ГРУПА И ТИМ 15мин

Водитељ пита учеснике да ли постоји разлика између групе и тима. Бележи све њихове одговоре на табли. На крају их сумира. Уколико буде потребно, додаје информације које су учесници превидели. У Додатку за I радионицу можете наћи подсетник.

I
радионица

Deleted:

2. УЛОГЕ У ТИМУ 40мин

Водитељ каже да у једном тиму као што је фудбалски тим, не могу сви бити голмани или тренери. Потребна је добра подела различитих улога.

Подели учеснике у неколико малих група и замоли их да размисле које су то улоге потребне у једном тиму, заправо који сви облици понашања, тако да би он добро функционисао. Нека се присете неких тимова у којима су били (секција, удружење, тим за организовање журки...).

Када мале групе заврше задатак, замоли представника групе да изнесе њихове закључке.

Након изведених улога, учесницима се презентује табела улога у тиму по Белбину (видети Додатак) и замоли се да упореде списак који су формирали овде са оним који су навели експерти.

- Да ли има неких улога које остану „невидљиве“ или на које у подели заборавимо. Зашто?
- Која улога им се чини најпривлачнија, а која улога највише личи на њих?

I радионица

3. ПРАКТИКОВАЊЕ ТИМСКОГ РАДА И РАЗМЕНА 30мин

Учесници добију 7 минута да смисле а затим 5 минута да изграде што вишу кулу од папира (новина), балона, лименки, пластичних чаша и флаша, лепка, канапа (важно је да сви добију исту количину материјала).

Учесници се враћају у панел након што је утврђено чија кула је највиша и прогласи победник (услов је да 30 секунди стоји самостално или уз помоћ дувања чланова групе чија је кула нестабилна).

Г радионица

4. РАЗМЕНА 20мин

У панелу учесници размењују утиске и осећања. Водитељ трага за одговорима на још нека питања:

- Шта је у њиховом раду било успешно? Шта је помогло, а шта одмогло у раду?
- Шта је потребно да би тим био успешан?
- Шта од ствари које сте искусили желите да примените у даљем раду?

Г радионица

ДОДАТАК за I радионицу

Група постаје тим када:

- њени чланови имају осећај да им њихов сопствени рад припада, као и осећај посвећености заједнички постављеним циљевима.
- постоји опште разумевање о томе да се лични и тимски циљеви најбоље могу достићи уз помоћ узајамне подршке.
- сви учествују у процесу доношења одлука.
- својим личним знањима, квалитетима и стручношћу чланови доприносе успеху рада.
- постоји атмосфера поверења и охрабривања да се изразе идеје, мишљења, неслагање, осећања и питања, а чланови при томе улажу напоре да се међусобно разумеју.
- чланови се подстичу да развију своје вештине и да их примењују у току рада.
- конфликти се сматрају нормалним аспектом интеракције и могућношћу за развој нових идеја, креативности и напретка.

БЕЉИН Типови тимских улога	ИДЕАЛНА УЛОГА	ТИПИЧНИ КВАЛИТЕТИ	ДОЗВОЉЕНЕ СЛАБОСТИ	ПОНАШАЊЕ КОЈЕ ТРЕБА ИЗБЕГАВАТИ
КРЕАТИВНИ МИСЛИЛАЦ PL 7	Уводи нове начине рада, нове идеје, смишља пречице за решавање проблема	Креативан, интровертан, реагује на похвале и критику, може да ради сам, неконвенционалан, маштовит, озбиљан	Може да занемари практичне ствари и превиди протокол, глава у облацима, може да буде тешко са њим	Улагање енергије у сопствене интересе уместо у циљеве тима, дурење или повлачење у себе, прављење табора или надметање са другим КРЕАТИВНИМ МИСЛИОЦЕМ
2КООРДИНАТОР CO	Организује активности тима, користи способности и таленте чланова тима, појашњава циљеве, поверава дужности	Добро комуницира, ужива поверење, смирује, подстиче, самопоуздан, сабран, пажљив слушалац	Може да манипулише људима, није посебно креативан, преоптерећује се послом	Надметање са другима, непризнавање способности других, напуштање улоге вође у сусрету са отпором или апатијом
1МОНИТОР ЕВАЛУАТОР ME	Анализира идеје, вреднује предлоге, надгледа циљеве	Здраво расуђивање, опрезан, не поводи се емоцијама, вешт	Споро реагује, недостаје му надахнуће, ретко инспирише, не покреће друге	Нетактичност у критиковању туђих идеја, надметање са КООРДИНАТОРОМ или КРЕАТИВЦЕМ
ИПРИМЕЊИВАЧ IMP	Преноси планове у праксу, систематски прилази стварима, има практичан приступ	Самодисциплинован, марљив, поуздан	Недостатак флексибилности, конзервативан, не воли непроверене идеје, може да се прилагоди само ако му се објасни “зашто”	Борба за статус због верности идеји или организацији, неконструктивно критиковање туђих сугестија, непопустљивост
ФИНИШЕР CF 4	Пази да се ништа не пропусти, стара се о процесу рада, пази на детаље	Води рачуна о детаљима, води рачуна о времену	Нерадо поверава дужности, брине, виде га као цепидлаку	Кварење морала тима претераним критиковањем или бригом, инсистирање на детаљима на штету “целине”
ИСТРАЖИВАЧ RI 11	Одговара на изазове, истражује нове идеје,	Ентузијаста, комуникативан, дружељубив, радознао,	Брзо губљење пажње након почетног ентузијазма,	Непродуктивност, задржавање информација за себе,

	могућности, преговара око средстава, ствара везе и контакте	сналажљив	недисциплинован, брзо га хвата досада, не тера ствари до краја, понекад превише оптимистичан	веће бављење својим него идејама других
<p>МОДЕЛАТОР</p> <p>SH 1</p>	Обликује активности тима, одупире се инерцији, заобилази бирократију, даје осећај хитности	Динамичан, изазива, отворен, покретач других	Склоност ка нетактичности или грубости, нестрпљив, лако се љути	Вршење притиска на људе, преузимање превише власти, надметање са ОРГИНАЛНИМ МИСЛИОЦЕМ И ЕВАЛУАТОРОМ, утрчава у одлучивање "гласањем"
<p>20 ТИМСКИ</p> <p>ИГРАЧ TW</p>	Помаже појединцима, подстиче на добру сарадњу, драгоцен у конфликтима и кризама	Дипломата, друштвен, флексибилан, изглађује сукобе, добро опажа, предусретљив, има разумевања	Неодлучан-нарочито у кризним ситуацијама	Држање стране једном члану тима, избегавање доношења одлука, надметање за положај
<p>1 СПЕЦИЈАЛИСТА</p> <p>SP</p>	Нуди специфична знања, доприноси техничком стручношћу	Усмерен на један циљ, способан да ради самостално, предан, само-иницијативан	Ограничено поље интересовања-једнообразно.	Не показивање интереса за друге и њихове идеје

II РАДИОНИЦА

Насиље - појам, врсте и актери у насилним ситуацијама

Трајање	120 мин
Циљеви радионице	<ul style="list-style-type: none">• Упознавање младих са појмом и врстама насиља• Разумевање фактора које утичу на појаву насиља. Освешћивање комплексности појаве.• Указивање на актере ситуације насиља: особа која врши, особа која трпи и особа која посматра
Простор	Учионица
Материјал и опрема	Табла за писање, А4 папир, фломастери, селотејп трака, маказе, креда.

1. ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ 10мин

Учесници треба да поред свог имена кажу 3 ствари о себи од којих једна није тачна. Остали погађају шта је тачно, а шта не о учеснику који се представља.

II радионица

2. ШТА ЈЕ НАСИЉЕ? 50мин

-Вртлог идеја на тему насиља. Позвати учеснике да кажу асоцијације (осећања, особине, радње) у вези са насиљем. Водитељ записује асоцијације. Након излиставања асоцијација, водитељ пружа прилику учесницима који то желе да прокоментаришу своју асоцијацију или поставе питање у вези са асоцијацијом која није њихова.

-Поделити учеснике у 4 групе. Свака група треба да креира неку врсту дефиниције појма „насиље“ на основу излистаних асоцијација (могу се додати још неке речи и појмови), као када би то морали да објасне неке ко никада није чуо за тај појам (нпр. ванземаљцима...).

-У пленуму групе представљају своје дефиниције. Следи дискусија:

- Како је функционисао рад у групама?
- Да ли је било неслагања? Око чега?
- Да ли их је нечији став изненадио или навео на размишљање?
- Да ли смо пропустили да кажемо нешто важно о насиљу?

II радионица

3. КАКО СЕ ПОНАШАЈУ ЉУДИ У СИТУАЦИЈИ НАСИЉА? 50мин

-Водитељ даје дефиницију насиља коју предлаже програм „Школа без насиља“. Наводи 6 врсте насиља: физичко, вербално, психичко, социјално, електронско и сексуално.

-Дели учеснике у 6 група. Свака група треба да формулише пример из искуства за једну од врста насиља. Учесници треба да знају да не морају да кажу у групи неки лични пример, уколико ће му/јој бити непријатно када се касније буде дискутовало на ту тему.

Затим свака група даје свој пример групи до себе. Имајући сасвим нови пример насиља, свака група дискутује петнаест минута о следећим питањима:

- Ко врши, а ко трпи насиље?
- Има ли још актера који су у некој другој улози?
- Зашто се свако од њих баш тако понаша тј. реагује баш на тај начин у датој ситуацији?
- Шта може да се уради другачије?

-Свака група презентује пример на ком је радила и закључке. Водитељ отвара простор учесницима за питања и дискусију.

П радионица

4. А ТИ 20мин

Водитељ пита учеснике како су се они осећали када су били сведоци неке насилне ситуације? Какве последице насиље оставља на људе?

П радионица

5. ДОМАЋИ ЗАДАТАК 2мин

Можете рећи учесницима да до смисле адекватне стратегије реаговања на примере насилних ситуација из ове радионице или на примере из њиховог живота. Шта би они учинили да су се нашли (или када би се поново нашли) у улози оног ко посматра насиље ?

П радионица

Додатак за II радионицу

У програму школа без насиља насиље је дефинисано као сваки облик понашања које има за циљ наношење психичког или физичког бола другоме.

Насиље подразумева разне облике агресивног понашања према другој особи, себи или имовини. Најочитији пример је ситуација у којој се две особе приближних снага туку, а међу најмање очигледним је ситуација у којој се вршњаци задиркују због неких својих нпр. физичких карактеристика.

Да би насиље имало карактер злостављања, мора да поседује још нека својства: да је једна од особа у овој ситуацији приметно слабија, да је изложена насилничком понашању које се понавља и које је учестало.

Обично се наводи неколико облика насилничког понашања и злостављања:

- Вербално – називање погрдним именима, ругање, омаловажавање...
- Физичко – ударање, гурање, отимање и уништавање ствари...
- Социјално – оговарање, избегавање, игнорисање, ширење лажи и гласина...
- Психолошко – претећи погледи, гримасе, исмевање, ухођење, уцењивање...
- Сексуално – разни нивои физичког контакта (миловање, додиривање, загрљаји, присиљавање на сексуални однос...) који за једну од страна нису пожељни или за узраст нису адекватни.
- Електронсконасиље – претеће поруке, вређање, ширење гласина, уцене које једна особа или више њих упућује другоме користећи високу технологију (мобилни, интернет), лажно представљање и манипулисање са циљем придобијање особе на за узраст неадекватно (најчешће сексуално) понашање.

Најчешће карактеристике актера у ситуацији у којој има насиља:

ОСОБА КОЈА ТРПИ НАСИЉЕ

- Плашљива, несигурна
- Опрезна, осетљива, тиха
- Плаче, повлачи се
- Ниско самопоштовање
- Нема пријатеље
- Презаштићивана од одраслих

ОСОБА СА НАСИЛНИМ ПОНАШЕМ

- Импулсивна
- Непријатељски став према околини
- Мањак емпатије
- Потреба за материјалном користи
- Позитивно мишљење о себи

Особа која је посматрач често нема иницијативу, али уз адекватну подршку може се придобити за сарадника у раду на смањењу и превенцију насиља у школи. У супротном, посматрајући насиље ове особе и саме постају жртве насиља. Такође, некада посматрачи „доливају ватру“ приликом насилничког понашања, тиме што навијају и „хушкају“ особу која врши насиље. Подстицање других на насиље се такође може посматрати као врста психолошког/социјалног насиља.

III РАДИОНИЦА

Угрожавање личног простора

Трајање	90 мин
Циљеви радионице	<ul style="list-style-type: none">• Подстицање свести о важности личног простора• Указивање на насиље као на угрожавање личног простора
Простор	Учионица
Материјал и опрема	Табла за писање, 3 паковања фломастера, маркери у две дебљине, свака дебљина у 4 боје (црна, плава, зелена, црвена).

1. ОГЛЕДАЛО 15мин

-Учеснике поделити у парове. Један од учесника сваког пара треба да рукама изводи покрете према сопственом нахођењу. Други учесник пара треба да буде огледало свом пару тј. да oponаша његове покрете као у огледалу. Након неколико минута вежбе, учесници мењају улоге и поступак се понавља. Идеја је да откријемо како се понашамо када смо у позицији да некога водимо, а како када смо вођени. Да ли злоупотребљавамо позицију „вође“ и да ли када од „вођених“ постанемо „вође“ враћамо истом мером.

III радионица

2. ИГРАЊЕ СА ГРАНИЦАМА 10 мин

-Учеснике поделити у две групе тако да стоје једни наспрам других у две линије на два супротна краја просторије. Прва група се приближи један корак и каже: „Ми смо ОК, а ви нисте.“ Исто учини и друга група. Поступак се понавља, с тим да се реченица говори све гласније са сваким наредним кораком. Идеја је да се осети тензија, непријатност и стварање ризичне ситуације услед повишеног тона у комуникацији.

- Учеснике поделити у две групе тако да стоје једни наспрам других у две линије на два супротна краја просторије. Једна група иде ка другој, чланови друге групе могу рећи СТОП када им се особа приближи довољно да то у њима изазива непријатност. Исти поступак поновити с тим да група којој се приближавају је у чућећем положају.

Водитељ фасилитира размену о томе који је тренутак био одлучујући да зауставите „нарушавање“ свог простора. Да ли су границе увек исте или се мењају са типом ситуације...

III радионица

3. ПРИМЕРИ 30мин

- Учеснике поделити у четири групе. Свака група добија по један пример:

Прве две групе добијају пример бр. 1:

Ана и Стефан иду у III-3. Стефан седи иза Ане и у току часова јој понекад додирне косу. На сваком одмору Стефан је у непосредној Аниној близини и често јој у пролазу додирне струк. Ана се осећа као да је Стефан стално посматра. Узнемирена је и љута.

Друге две групе добијају пример бр. 2:

Марко је из III-1. Његовог друга Сашу је неколико пута пресрело неколико момака из IV-1. Саша окупља екипу за организовану тучу са IV-1. За Марка би још један прекршај значио избацивање из школе. Саша и друштво из III-1 му поручују да би му боље било да не испадне „цава“. Марко је узнемирен и љут.

Учесници у оквиру своје групе треба да продискутују свој пример:

- Зашто Ана/Марко осећа љутњу? Шта она/он заправо жели?
- Како се Стефан/Саша понаша према Ани/Марку? Како би окарактерисао/ла то понашање?
- Шта би ти урадио/ла да си на Марковом/Анином месту?
- Како би реаговао/ла да се ова ситуација дешава у твом присуству (да си посматрач)?

-Свака група презентују пример на ком је радила и закључке. Водитељ отвара простор учесницима за питања и дискусију. Неопходно је водити рачуна приликом спровођења ове вежбе, да свим учесницима буде „удобно“. Наведене ситуације су честе у одељењу и важно је пратити пажљиво динамику групе и обезбедити да се сви безбедно осећају у току рада.

III радионица

4. РАЗЕМЕНА У ПЛЕНУМУ 30 мин

- Границе и угрожавајућа понашања. Шта је у реду, а када се осећамо угрожено у односу са другима? (Водитељ може на табли за писање да направи две колоне, у једној да записује одговоре на питање шта је угрожавајуће, а другу шта није угрожавајуће у односу са другима).
- Зашто је важно да друге људе упозоравамо на наше границе?

III радионица

IV РАДИОНИЦА

Реаговање на насиље

Трајање	80 мин
Циљеви радионице	<ul style="list-style-type: none">Упознавање са начинима индивидуалног и групног реаговања на насиље.
Простор	Учионица
Материјал и опрема	Школска табла, А4 папир, фломастери

4. ШТА ЈЕ НАСИЉЕ? ПОДСЕЋАЊЕ. 15 мин

Водитељ фацилитира разговор о разликовању врста насиља. Замоли их да се присете главних 6 категорија о којима су раније говорили.

Такође пита учеснике да ли постоји граница у интензитету физичког и психичког насиља после које увек морамо да реагујемо. Где је та граница? Да ли треба реаговати и на најмање показатеље насиља?

IV радионица

4. ОДАКЛЕ НАСИЉЕ ПОТИЧЕ, ЗАШТО СУ НЕКИ ЉУДИ НАСИЛНИ? 20мин

Поделити учеснике у мање групе. Чланови једне групе се налазе у одређеној улози (нпр. у улози полицијских инспектора, психолога, министарства просвете, свештених лица...). Они треба као група експерата да одговоре на питање зашто су неки људи насилни. Након разговора и дискусије у својој групи, треба +да закључке представе широј јавности (односно осталим групама). Закључци могу бити представљени тако што ћете импровизовати неку популарну ТВ емисију/шоу са темом насиља.

IV радионица

4. КОНФЛИКТ И НАСИЉЕ. МАЛА СИМУЛАЦИЈА. 20мин

-Поделити учеснике у 2 групе. Прва група добија инструкцију да треба да нацрта сунчани дан на плажи, а друга невреме у граду. Упарити учеснике из прве и друге групе. Сваки пар треба да нацрта цртеж према датим инструкцијама користећи један папир и један фломастер који држе истовремено са по једном руком. Ниједан учесник не зна инструкције које је добио његов пар. Не смеју да говоре међу собом.

-Презентација цртежа и дискусија о току игре:

- Да ли сте остварили циљ?
- О чему сте размишљали за време задатка? Како сте се осећали?
- Како сте се понашали? Да ли је дошло до насиља?
- Како реагујете када се нађете у конфликтној ситуацији, а како кад сте изложени насиљу?

IV радионица

4. СЛУЧАЈЕВИ НАСИЉА У ШКОЛИ, ОПЦИЈЕ ЗА РЕАГОВАЊЕ 25мин

Водитељ изнесе се податак да је 2/3 људи претрпело неки облик вршњачког насиља у школи. Питати учеснике да ли и њихово искуство говори исто. Шта мисле да треба урадити у ситуацији када си изложен насиљу или када је неко други у тој позицији. Које су све опције? Водитељ може, након ствари које учесници буду наводили, да допуни, заокружи идеје и додатно истакне три следећа облика.

1. ЛОБИРАЊЕ

Договорите се неформално: **“лобирајте”** код другара да се на нивоу одељења донесе договор о заједничкој одбрани и мешању свих другара и другарица ради прекидања ситуације злостављања. Не дозволи више да ти будеш особа којој ће насилник радо да се окрене ради злостављања у случају да му је досадно.

2. СВИ ЗАЈЕДНО ЗА НЕНАСИЉЕ

-**“Сви заједно”**: када сте изложени насиљу, позивате у помоћ другаре (након што сте се претходно договорили на часу одељенске наставе да ћете помагати једни другима у случају да се некоме деси нешто „ружно“. Помоћ није у томе што ће се направити два табора који ће се потући, већ тако што ће што више људи прићи да спречи насиље и позивати све у близини да се умешају на начин који ће прекинути ту ситуацију).

3. ГЛАСНО РЕЋИ: „НЕ!“

-**“Не!”** – у случају да сте изложени насиљу (поготово физичком) гласно се противите, негодујте, изненада вичите из свег гласа, енергично станите да се браните. Идеја није да наставите ланац насиља тако што ћете почети да се физички разрачунате са вршњаком који има насилно понашање, већ ћете настојати да дате свима у близини сигнал да вам помогну, да се умешају.

-Не толеришите минималне облике непријатности које вам неко причињава уз образложење да то није ништа крупно или да није фер да другара избаце из школе због “ситнице” или да је то сада па се неће скоро десити поново и сл.

IV радионица

4. ГРАФИТИ

Позвати ученике да на табли или залепљеном великом папиру напише свој графит тј. утисак, препоруку у вези са насиљем или поруку која ће указати на значај разумевања и толеранције. Сачувајте ове графите, ови плакати могу бити део велике школске изложбе Школе без насиља. Можете изабрати на нивоу школе најбољи графит и уместо насилних графита на школи поставити нови, који одлуком школског тима за превенцију шаље најбољу поруку.

IV радионица

V РАДИОНИЦА

Ненасилна разрада конфликта

Трајање	140 мин
Циљеви радионице	- шире сагледавање конфликта, њихово боље разумевање - развој вештина потребних у процесу разраде, трансформације конфликта
Простор	Учионица
Материјал и опрема	табла за писање, креда, (велики папир и маркер)

1. ЛОВАЦ, БАКА, ЛАВ 10 мин

Ловца се плаши лав (ловац пуца из пушке), лава се плаши бака (лав подиже "предње шапе" и рикне), баке се плаши ловац (бака прети кажипрстом). Учесници се поделе у две групе. Чланови обе групе независно се договоре коју улогу ће да играју, цела група исту улогу (ловац, баку или лава). Затим стану у ред, једни наспрам других и на знак водитеља "одиграју" улогу коју су изабрали. Група која победи ("уплаши" другу групу) добија поен. Играју се три круга.

Друга верзија:

Означе се две „заштитне“ линије око 10 метара иза обе линије учесника, те у тренутку када групе покажу шта су, они који се требају бојати других, трче уназад да би стигли иза своје заштитне линије а други их јуре да их дотакну пре него што се заштите. Сви они који се нису спасили на време постају део групе која их је ухватила.

Овако постављена игра може трајати до нестанка једне групе.

Након ове вежбе водитељ објашњава учесницима да ће на овом сусрету радити на решавању конфликта, „замршених ситуација“ у којима постоје супротстављене стране и начинима њиховог решавања, а то је изградња и унапређење комуникације и поверења.

V радионица

2. АСОЦИЈАЦИЈЕ И МАЛО ТЕОРИЈЕ 10 мин

Водитељ замоли учеснике да кажу шта им прво падне на памет када чују реч „конфликт“ и записује њихове асоцијације на табли.

Користећи неке од њихових „одговора“ и додајући још неке елементе, објашњава учесницима шта је то конфликт користећи текст (у Додатку V радионицу) о конфликтима и предусловима за њихово мирно решавање.

V радионица

3. ВЕЖБА КОМУНИКАЦИЈЕ 50мин

Учесници се поделе у 4 групе. Даје им се 10 минута да се присете сцене (конфликтне) по могућности из личног искуства у којима им је сметао начин комуникације.

Када се чланови малих група договоре, представници представе примере осталим ученицима.

Водитељ води дискусију: Шта вам се није допало у овим сценама?

Сви заједно бирају једну сцену на којој ће даље да раде (уколико учесници не могу да се одлуче, водитељ може да закаже још један термин када би могли да дискутују и о осталим примерима).

Група чији је пример изабран, поново га представи. Остали учесници дају предлоге шта може да каже особа којој је начин комуникације није допао, да би променила ток и превентирала даљи сукоб. Водитељ на велим папирима записује предлоге. На крају пита учесника који од предлога им се чини да би имао најбоље резултате.

Шта је ту „интервенцију“ учинило ефикасном? Зашто?

V радионица

4. "ЈА" ГОВОР

Водитељ указује на споне (ако их има) између оног што учесници мисле да је једну интервенцију учинило ефикасном и модела Ја говора (видети Додатак).
Представи модел.

V радионица

5. ДОГОВОР КУЋУ ГРАДИ 60 мин

Водитељ започиње вежбу причом: „Откривена је нова планета, која има одличне услове за живот. Требало би је населити. Ви сте чланови комисије чији је задатак да насели планету. Требало би да одредите 3 особине и 3 вештине коју треба да имају људи који ће населити планету.“

- Затим даје инструкције учесницима: Имате 5 минута да свако од вас понаособ, размисли и запише те особине и вештине.

- Након тога свако налази пара и они заједно доносе одлуку (3 вештине и 3 особине). - 5 мин.

- Затим у групи од четворо (2 пара) - 10 мин.

- Групе од 8 (по две претходне групе од четворо) - 10 мин.

- Затим пленум (две осмочлане групе) - 10 мин.

Потребно је дати људима прилику да кажу како се осећају са свим што је било, а након тога скренути фокус рада на сам процес. Често се дешава да под временском стиску дође до гласања како би се донела било каква одлука и тако „испунио задатак“.

Питања за дискусију:

Колико сте задовољни резултатом?

Колико сте задовољни процесом? Да ли сте користили вештине Ја говора.

Да ли је одлука донета консензусом?

Дали било лакше донети одлуку у паровима, у групама од четворо или у пленуму? Како и зашто? Шта је било тешко?

И на крају какво је решење донето: компромис или консензус? (видети Додатак)

V радионица

6. ЉУДСКИ ЧВОР 10 мин

Сву учесници формирају круг и крећу се према центру затворених очију и руку подигнутих испред себе. Сваки учесник/ца треба да се ухвати за руку са неким, и то и једном и другом руком (не мора за исту особу), а да при том не отвара очи. Када су сви учесници ухватили некога за руку (за шаку, не за лакат/подлактицу...), водитељ позива учеснике да отворе очи. Тада исход "чвора" треба да се разреши, да се учесници отпетљају, а да при том не пуштају руке.

V радионица

Додатак за V радионицу

Конфликти и њихово решавање

Конфликти су појава у међуљудским односима, која може бити резултат: неспоразума, различитих вредности, супротстављених интереса, различитих виђења сопствених и туђих интереса, незадовољених потреба или нпр. неспособности у изражавању сопствених осећања и мишљења. Конфликти постоје у опхођењу са ближњима у свакодневном животу, али и унутар/између група и заједница.

Елементи конфликта би се могли свести на две групе појмова: групу елемената у конфликту који су обично видљиви или очигледни; и скуп ствари које на први поглед нису видљиве.

Сликовито приказано ове две групе ствари би могле бити представљене као целина једне санте леда, где постоји мањи видљиви део (претње, уцене, привидни циљ, ставови, его, мржња, емоције, насиље, повод конфликта, неразумевање, љубомора, бес...) и неколико пута већи скривени део који је „под водом“ (предрасуде, страх), лична корист, подсвест, его, сујета, карактер човека, прави циљеви, жеља за променом, ставови, уверења, добра намера, немоћ, претходно искуство, емоције, социјализација, вредности, несигурност, љубомора, потребе, култура, снага, реални конфликт (узрок), унутрашњи конфликт, моћ...)

Разрада конфликта претпоставља комуникацију, анализу и разумевање свих или највећег дела претходно наведених елемената конфликта, при чему посебно приступ тзв. „доњем делу санте леда“ захтева пуно стрпљења, вештине, времена, снаге и храбрости.

Предуслови за ненасилно опхођење са конфликтима, би се могли свести на:

- ▶ поштовање себе и других
- ▶ спремност на слушање и разумевање
- ▶ препознавање и задовољење потреба, без угрожавања других
- ▶ сарадња
- ▶ отвореност и критичност
- ▶ спремност на преиспитивање сопственог понашања и сопствених ставова, (рад на себи)
- ▶ истрајност у процесу
- ▶ машта, креативност, ужитак

Није познат ни један модел или метода којом би се насиље на свом врхунцу дало тренутно зауставити насилним или ненасилним путем, обрасца једноставно нема. Изградња комуникације, поверења и разумевања су процеси који захтевају времена, започињањем тих процеса можемо спречити насиље или га првобитно свести на низак ниво.

Ненасиље није пасивност већ активно, конструктивно, креативно опхођење са конфликтима.

ЈА-говор

Често се у сукобу исцрпљујемо међусобним оптуживањем, љутњом, вређањем, дурењем, што лако доводи до ескалације и удаљавања од онога што нас је стварно погодило, што нас стварно иритира, што нам је потребно и шта стварно желимо.

ЈА-говор је техника ненасилне комуникације, која даје могућност исказивања потреба и жеља, конструктиван је, конкретан и усредсређен на специфичан проблем. ЈА-говор јасно говори о понашању и изазваним осећањима, без вредновања личности/особе.

ЈА-говор не води избегавању конфликта, већ отварању комуникације око узрока конфликта. Он отвара комуникацију, показује нашу спремност за разговор и за тражење обострано прихватљивог решења ситуације. Њиме се усредсређујемо на себе, на то које су наше стварне потребе, жеље, права.

ЈА-говор нас враћа на почетак конфликта, на оно што нам је стварно потребно, што желимо, или што нам смета, при чему не изазивамо одбрамбену реакцију друге стране. Ја говором се критикује понашање, а не личност/особа.

<p>Структура ЈА-говора:</p> <p>1 корак – опис ситуације (онога што се догодило а не наша интерпетације те ситуације) Када видим, чујем...</p> <p>2 корак – осећање (именовање осећања које смо имали у одређеној ситуацији) Ја осећам...</p> <p>3 корак – потреба (шта је то што нам је било потребно у одређеној ситуацији, због чега су се и јавила одређена осећања) Зато што имам потребу...</p> <p>4 корак – жељени исход (како би волели да се оконча та ситуација или како да се она промени у будућности) И волео/ла бих да ...</p>	<p>ЈА-ПОРУКЕ <i>проблематизовање понашања а не личности</i></p> <p><i>Пример „ТИ-говора“:</i> Водитељ се обраћа учеснику који шапуће док он говори, речима: „Добро Милане, хоћеш ли већ једном да престанеш да мељеш, ти си стварно безобразан!“</p> <p><i>Пример „МИ-говора“:</i> „Ми сви овде знамо да је Милан безобразан и да никад не слуша док други говоре!“</p> <p><i>Пример „ЈА-говора“:</i> „Милане, када причаш док ја говорим, то ме љути, имам потребу да се поштује договор који смо направили да слушамо једни друге, и волео бих да убудуће сачекаш свој ред.</p>
---	---

Која је разлика између компромиса и консензуса?

Компромисно решење је оно са којим су све умешане стране подједнако незадовољне и у којем постоји равнотежа незадовољства. Нису задовољене све потребе интересних страна, већ су све стране у отприлике једнакој мери прихватиле незадовољене својих потреба. Компромис не подразумева у себи разумевање за потребе других и постоји оријентација на постизање резултата. Он се може илустровати реченицом: То можда није оно што сам ја желео, али могу да поштујем ову заједничку одлуку.

Консензус је начин доношења одлука у којем се сви укључени имају прилику изнети своје погледе, ставове и потребе. У том процесу се даје акценат на разумевање потреба других и кроз сарадњу тражи пут који би задовољио све. Консензус не значи право вета на доношење одлуке без образложења зашто се страна противи одлуци. Одбијање да се образложи значи одбијање сарадње, те би било важно испитати разлоге који су довели до таквог става, без оптуживања и притисака. Вредност консензуса је како у заједничком резултату, тако и у самом процесу.

VI РАДИОНИЦА

Активно укључивање младих

Трајање	80 мин
Циљеви радионице	<ul style="list-style-type: none">• Упознати учеснике са термином "партиципација" и синонимом активно учешће.• Подстакнути учеснике да размишљају о важности за активним учешћем• Подстакнути учеснике да размишљају о партиципацији као вредности
Простор	Учионица
Материјал и опрема	Велика хартија за писање постављена на зиду, селотејп, маркер, маказе, папир и оловка за сваког учесника

1. СЛАГАЛИЦА

Учесници се поделе у осам малих група. Свака група добије претходно припремљен материјал (на засебним папирима су исписани нивои партиципације, тако да на једном папиру буде исписан један од нивоа. Не треба наводити број у нивоу, пошто је управо то везано за задатак).

Учесници у малим групама би требало да поређају делове лествице партиципације и то градацијски - квалитативно од најмањег нивоа до највећег нивоа учешћа младих.

Уколико чланови мале групе не могу одмах да се сложе око редоследа, треба их подстаћи да консензусом и преговорима дођу до решења.

Свака мала група извести своје резултат. Водитељ указује на разлике, уколико их има. Износи и редослед како га предлаже Роџер Харт (видети додатак за 6 радионицу).

VI радионица

2. ПРИМЕРИ

За сваки ниво, мале групе треба да дају пример из неке ситуације у којој су млади били, односно нису били у прилици да активно и једнако учествују.

Водитељ додели малој групи задатак за презентацију, односно за који ниво партиципације ће да презентују пример.

Свака мала група представи свој пример одређеног нивоа партиципације. Уколико остали учесници имају дилему о адекватности тог примера за тај ниво, још нека група може представити свој пример.

VI радионица

3. ГДЕ ЈЕ ГРАНИЦА

Учесници постављају границу где по њиховом мишљењу почиње партиципација у њиховом окружењу, на пр: посебно за школу, породицу, организацију, клуб....

Дискусија: Шта су ваши разлози, аргументи да се граница постави баш на том месту?

Водитељи објашњавају појам активног учешћа користећи подсетник у Додатку. Такође наводи и мишљење Роцера Харта где почиње право укључивање младих.

VI радионица

4. ДОМАЋИ ЗАДАТАК 5мин

Обзиром да је наредна радионица посвећена успостављању правила и примени реституције, група добровољаца међу учесницима може преузети на себе одговорност да се информише о постојећим правилима понашања и прописаним санкцијама у вези са насилним опхођењем у школи и да то припреми за све нас за наредну радионицу.

VI радионица

ДОДАТАК за VI радионицу

Активно учешће младих у доношењу одлука дефинишемо као развијање партнерства између младих и одраслих у свим сферама живота (друштвени, економски, културни, политички...) које ће омогућити да млади људи имају значајну улогу у друштву и да у већој мери доприносе његовом развоју.

Народна Скупштина Србије и локални парламенти имају мање од 10% младих људи у њима, о Управним одборима предузећа и установа да не говоримо. Бачки парламентаризам је тек у зачетку, а крвних организација и гласа младих је веома мало. Оно што је алармантно јесте да и у организацијама младих и за младе, млади људи немају приступ доношењу одлука, а њихово учешће се према скали Роџера Харта, и према ставу преко 500 младих из омладинских организација, јесте између трећег нивоа „токенизма“ и нивоа 7 где постоје примери да млади предводе и иницирају акције.

NIVOI PARTICIPACIJE MLADIH

Родџер Харт

Preuzeto iz Hart, R. (1992) *Children's Participation from Tokenism to Citizenship*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.

Активизам је планирано понашање да би се постигли социјални циљеви кроз активности какве су подизање свести, стварање коалиција, вођење кампања, као и предузимање других акција како би се утицало на социјалне промене. Социјални рад у заједници посебно стимулише развој оних облика активизма који подстичу промене и утичу на побољшање услова живота, посебно маргиналних група и угрожених појединаца. Услов за то је самоорганизовање појединаца и група. У зависности од контекста времена и друштвене средине, реч активизам добија различите призвуче. (Др Видановић, „Речник социјалног рада“)

Млади најуспешније и најлакше заступају своје интересе кроз омладински активизам: умрежавање и спровођење пројекта и активности у циљу унапређења квалитета, али и остваривања права и једнаких могућности учешћа у различитим областима друштва. У школи је то засигурно ђачки парламент, секције, али и све организације младих и за младе у заједници, тј она места где би млади морали имати права и прилику да преузму одговорност да активно учествују и доносе одлике...

Да би млади били одговорни према одлукама које доносе, потребни су одређени услови. Решеност одраслих да их подрже је у сваком случају важан услов. Нажалост данас млади немају пуно прилика да доносе одлуке, почев од породице, преко школе до локалних заједница. Такво друштво не изграђује одговорне младе спремне да дају подршку, буду самосвесни и посвећени, јер немају могућности стицања искуства и искуственог учења.

Активно учешће младих подразумева 5п = право, прилику, подстицај, подршку и простор, и то им мора обезбедити окружење.

Још једна кључна ствар да би активно учешће постојало јесте одговорност, коју преузима сама млада особа, али је то немогуће уколико нису испуњена претходна 5п.

Млади који су укључени у пројекат “Школа без насиља” морају да имају могућност да учествују у припреми, реализацији и евалуацији активности у пројекту и да имају своје представнике у управним телима пројекта.

VII РАДИОНИЦА

Правила и реституција „Насиље производи друго насиље“ (Ганди)

Трајање	110 мин
Циљеви радионице	<ul style="list-style-type: none">• Упознавање са постојећим правилима и санкцијама у школи.• Прављење предлога правила која ће убудуће важити у школи• Представљање концепта реституције
Простор	Учионица
Материјал и опрема	Велики папири, А4 папир, фломастери, селотејп трака, маказе

1. УВОДНА ИГРА 15 мин

Учесници чуче или седе у кругу затворених очију. Прате инструкције водитеља:

- Када те дотакнем 1 можеш да устанеш,
- Када те дотакнем 2 пута можеш да чучнеш,
- Када те дотакнем 3 пута можеш да радиш шта год хоћеш,
- Када те дотакнем 4 пута можеш да отвориш очи.

Учесници ће пратити инструкције. Сви жмуре, а водитељ редом додирује сваког учесника одређени број пута.

Питање је да ли ће неко искористити слободу да може да ради шта год хоће и додиром 3 пута ослободи још неког учесника (односно додирне га 3 пута, тако да и овај може да бира шта ће да ради).

Након активности можете разговарати са учесницима да ли су били додирнути три пута? Шта су тада радили? Да ли су могли да ураде нешто друго?

Водитељ фацилитира разговор о томе колико је важно да размишљамо о потребама и могућностима других када смо у позицији да бирамо или одлучујемо.

VII радионица

2. ПРАВИЛА У ШКОЛИ 30мин

- Презентација домаћег задатка тј. информација о постојећим правилима понашања и прописаним санкцијама у вези са насилним опхођењем у школи.

- Дискусија. Која правила су добра која недостају? Која правила се не поштују и зашто?

- Сваки учесник напише 4 правила које је по његовом мишљењу најважније увести у школи, а везано је за насиље. Затим учеснике спајамо у парове. Пар се од 8 правила договара око избора 4. Затим их спајамо у четворке које опет од 8 бирају 4. Спајање се наставља док се цела група не буде договорила око 4 правила.

VII радионица

3. ШТА СА (ОВИМ) ПРАВИЛИМА? 20мин

Дискусија о томе:

- Да ли су правила важна? Зашто се она крше?
- Да ли су они спремни да поштују правила која су предложили? Због чега?

Водитељ каже да ће њихове предлоге правила проследити Школском тиму, који ће сакупити предлоге из свих одељења и направити листу оних која имају највише њихових гласова. Та ће се правила поредити и са правилима које предложили наставници и на крају ће се донети коначна листа правила која би требало да важе за целу школу. (У договору са школским тимом, водитељ би требало да каже и рок до кога се очекује да ће пристићи „резултати“).

VII радионица

4. РЕСТИТУЦИЈА ИЛИ...? 30мин

Водитељи укратко појасне концепт реституције. Наведите и примере. (Подсетник можете наћи у додатку за VI радионицу) . Можете смислити неки занимљив начин да пренесе ове идеје и информације учесницима.

Поделити учеснике у 4 групе. Прве две би требало да излистају ситуације из искуства у којима је реституција право решење (и да наведу шта би била реституција у тој ситуацији), а друге две оне у којима су потребне неке друге мере (и које).

Групе представе једни другима своје примере. Сви заједно дискутују о томе да ли ти примери добро илуструју реституцију и да ли су преписане мере за њих адекватне.

Такође могу разговарати и о томе шта могу бити мере реституције ако се буду кршила правила која су они данас предложили.

VII радионица

5. РАЗМЕНА ЗА КРАЈ 15мин

Водитељ разговара са учесницима:

- Шта сада мислите о реституцији?
- Шта нам је потребно да бисмо могли да је практикујемо у школи?

Водитељ записује ове предлоге. Каже да ће их исто проследити Школском тиму, те да ће се и листа услова за практиковање реституције може наћи са листом правила.

VII радионица

РЕСТИТУЦИЈА

Реституција је поступак поправљања учињене штете и креативна самодисциплина. Тежиште није на кривици за направљену грешку већ на проналажењу конструктивних решења у поправљању направљене грешке или штете. Реституција помаже да особа својим трудом поправи грешку чиме задржавши самопоштовање повећа веру у своје поступке ослобађајући се одговорности.

Креативна реституција не води рачуна о негативном понашању него о утицају тог понашања на особу над којом је учињено нпр. насиље. Процес реституције је креативан процес развијања способности решавања проблема – људи којима је дозвољено да у младости поправљају начињене грешке великодушни су у разумевању грешака других око себе и у зрелом добу не примењују кажњавање као модел решења.

Концепти реституције се ослањају на филозофска начела:

- свако чини грешку, грешке су нормалне, људски је грешити
- људи (најчешће) знају када су погрешили
- кривица и критика потпомажу одбрамбеном понашању – у циљу задржавања самопоштовања склони смо да примењујемо различите технике и рационализације
- људи ће се понашати боље уколико знају да на њих гледамо као способне, одговорне и спремне на промену
- уз могућност реституције људи јачају
- ако људи верују у реституцији и спроводе је (пошто им је дата та могућност) неће морати да лажу или крију своје грешке

Основно питање реституције је „Шта ћеш учинити да поправиш то што си урадио?“

Основни задаци реституције су да се избегава критика, морализација и окривљивање већ да се трага за решењима ситуација тако да буду испоштовани и жртва и починилац.

КАРАКТЕРИСТИКЕ РЕСТИТУЦИЈЕ

- подразумева напор особе која је показала проблем у понашању да исправи своју грешку
- не подстиче поновно „проблематично“ понашање
- дозвољава особи која је била оштећена понашањем друге особе да буде на адекватан начин задовољена, односно грешка исправљена
- начин на који је извршена реституција у одређеној ситуацији, може постати модел за целу област сличног понашања
- доприноси целокупном оснаживању особе

КОРАЦИ У ПРИМЕНИ РЕСТИТУЦИЈЕ

- поразговарати са особом која је направила проблем подсећајући је на донета правила (предлог је да се прво прича са особом која је изазвала проблем а касније са оном која је била жртва ситуације)

- применити правила реституције (подсетити особу на донета правила, питати је како намерава да поправи грешку)
- када особа која је направила грешку дође до идеје како да је поправи Ви, одлазите код друге особе и са њим/њом разговарате о решењима постојеће проблем ситуације. Ви имате корективну улогу, водећи рачуна да реституција има праву вредност а не формалну и површну улогу по принципу »ја ћу се извинути, а даље ћу терати по своме«. Ако особа не смисли прави начин реституције оштећени му помаже да до ње дође.

ШТА АКО РЕСТИТУЦИЈА СЕ НЕ РЕАЛИЗУЈЕ?

Када се реституција не примени мора се применити нека од санкција која је унапред договорена и која је универзална у школи. Не допустиво је да изостане реакција на лоше понашање. Неопходно је укључити и све друге помагаче као што су родитељи, локална заједница и др.

VIII РАДИОНИЦЕ

Предложи акцију!

Трајање	90 мин
Циљеви радионице	<ul style="list-style-type: none">• Препознавање потреба и потешкоћа са којима се суочавају у школи.• Селекција потреба и потешкоћа на које они могу да утичу.• Планирање акције која ће остварити утицај.
Простор	Учионица
Материјал и опрема	Велики папир, А4 папир, фломастери, селотејп трака, маказе

1. ТОЛЕРАНЦИЈА И ДИСКРИМИНАЦИЈА

Водитељ поставља питање учесницима које су њихове асоцијације на речи „Толеранција“ и „дискриминација“ и записује их на табли. Подстиче их да што више ствари кажу за оба појма, прво један па други. подстиче их да се сете и свих врста и видова дискриминације. А затим им представља и неке опште дефиниције:

Дискриминација је осуђивање некога и понашање према тој особи на негативан начин, на основу одређених небитних особина као што су: боја коже, пол, узраст, националност, друштвена класа, етничко порекло, политичко или сексуално опредељење, функционална сметња или ометеност итд.

Толеранција је поштовање, прихватање и уважавање различитости, она је хармонија у разноликости. Она се постиже знањем, отвореношћу, комуникацијом и слободом мисли, савести и веровања. Толеранција значи бити свој/ своја без наметања својих гледишта другима. Она није предаја и одустајање, већ пре свега активан став покренут признавањем универзалних људских права и основних слобода за друге. Применити толеранцију не значи толерисати друштвену неправду или напустити или ослабити нечија убеђења.

А да би помирили ова два појма неопходна је солидарност и акција.

Солидарност дефинишемо као осећај заједништва, сродности до одређеног степена (саосећања,) који се испољавају међу земљама, нацијама, групама људи или појединцима. Солидарност може бити пасивна, као саосећање или морална подршка и активна у виду материјалне помоћи или сарадње.

VIII радионица

2. МИНСКО ПОЉЕ

Лепљењем крeп траке по хоризонтали и вертикали направити поља. Учесници треба да пређу са једне стране поља на другу истим распоредом корака тј. истом путањом. Само водитељ зна која је путања права. Учесници се пре почетка игре могу договорити која ће бити њихова стратегија откривања правог пута. Након почетка игре немају право на вербалну комуникацију. Сваки учесник који начини погрешан корак се враћа на почетак и чека свој ред за поновни покушај. Задатак је завршен тек када сви учесници прежу кроз мисно поље.

Након што сви учесници пређу на другу страну поља, водитељ фацилитира дискусију на следећа питања:

- Како су задовољни решењем, брзином којом су га решили...
- Како је текао процес договарања? Да ли је свачије мишљење било саслушано? Да ли је било више толеранције или дискриминације?
- Како је текао процес преласка преко поља? Да ли сте имали утисак да се свако за себе бори да преживи прелазак поља, или трага за решењем које ће помоћи и другима? На основу чега то закључујете?

VIII радионица

3. ПРИМЕРИ ИЗ ШКОЛЕ

-Водитељ пита учеснике шта би требало да се мења у школском окружењу у вези са насиљем и записује одговоре на великим папирима.

-Затим заједно са учесницима селекује подвлачењем оне ставке на које сматрају да могу да утичу. Међу тим ставкама бирају најважнију, најхитнију или ону где је њихов утицај највећи.

-За ту ставку планирају акцију (према шеми у Додатку. Направити исту такву шему на великим папирима). Важно је да се те акције базирају на принципима толеранције и сарадње.

VIII радионица

4. КОРАК ДАЉЕ

Водитељ и учесници посматрају свој предлог акције. Разматрају да ли још нешто желе да додају пре него што га предају Тиму младих.

Водитељ каже учесницима да ће Тиму младих груписати идеје из свих одељења по сличности, а онда их распоредити у времену. Размишљаће о могућностима да се сви предлози из једне категорије повежу. Том приликом ће сигурно доћи и до измена делова неких предлога. Тим младих ће покушати да развије и шири план акције/а, а представници ће то пренети одељењима. При томе ће се извршити и подела одговорности. Њихово одељење ће се стога укључити у реализацију неких акција.

Акције на нивоу школе су неопходна за добијање сертификата школа без насиља....

VIII радионица

Додатак за VIII радионицу

Шема за планирање акције:

<i>Назив акције</i>	
Шта желимо да мењамо? <i>Проблем</i> Зашто..	
<i>Циљ</i>	
Коме се обраћамо? <i>Циљна група</i>	
Како ћемо то да изведемо? <i>Начин</i> Где..	
<i>Место</i> Када..	
<i>Време</i>	
Кратак опис акције	
Од чега да почнемо? <i>Обавезни припремни кораци</i>	

За крај...

Програм који вам предлажемо има 8 радионица. Њиховом реализацијом се вероватно неће завршити ваш рад са одељењем. Оно што предстоји је укључивање што више младих у активности конструктивног реаговања на насиље, као и превенције насиља. Важно је да и након обуке будете спремни да подржавате даље активности ђака у одељењу ка остваривању циљева програма, односно ка постизању веће сигурности у школском контексту. Надамо се да ће вам ваш заједнички рад донети пуно радости и могућности да уживате у констурктивним променама у одељењу и у школи.

Аутори